

סילבוס רפואה סיפורית (Narrative Medicine) מס' קורס: 290.4026

תכנית המאסטר בסייעוד

אוניברסיטת חיפה

דר' עינת אברהמי, תשע"ג סתיו 2012-2013

תאור הקורס:

רפואה נרטיבית, או רפואה המבוססת על כישורים נרטיביים, היא מתודה מתפתחת בחינוך הרפואי "החדש", הדוגל בגישה מכוונת לפציינט. רפואה נרטיבית מניחה, שכאשר אנו רוכשים מיומנויות נרטיביות, אנחנו מתרגלים ו"מחנכים" את רגשותינו, בתהליך שמבהיר את עמדתנו המוסרית והקיומית כלפי נושאים שבמציאות הם מסוכנים מדי מבחינה רגשית, או מביכים מדי, או שהם עוברים לידנו מהר מדי מכדי לאפשר התמודדות הוגנת. אלה הם הנושאים ההומאניים, שהמוסכמות המדעיות מחשיבות כלא-רלבנטיים לרפואה טובה, אם כי הם קריטיים ליישום האתיקה הרפואית, לבניית יחסי אמון ותקשורת מיטבית בין אנשי מקצועות הרפואה והמטופלים.

הרפואה הנרטיבית מתעניינת בשאלה איך סיפורים עובדים, ואיזו עבודה הם עושים בתרבות הקלינית הרפואית – הן מנקודת מבטם של המטופלים והן מנקודת מבטם של החולים. בקורס נענה על השאלות הבאות: איך ניתן לרתום את סיפורי החולי של המטופלים כדי ליצור אמון בין מטופלים ומטופלים, במטרה לעודד היענות לטיפול במפגש הקליני? כיצד עבודה עם סיפורים מפתחת את יכולתנו להבין ולהשתמש באופן מכבד בקרבה האופטימאלית בין המטופלים למטופלים, קרבה שהיא שונה עבור כל אחד ואחת? כיצד מפעילים יכולות קשב, ייצוג מדויק וחשיבה רפלקטיבית כדי לזהות, להכיל ולכבד קשת רחבה של נקודות מבט, תנודות רגשיות ומקורות סמכות שונים (כגון במשפחה, במרפאה, בבית החולים, בתרבות)? כיצד נעצים ונפתח את העצמי של המטופלים על ידי רפלקסיה באמצעות כתיבה? הקורס יתנהל בפורמט של סדנה + הרצאות קצרות. במסגרת הסדנאות נעבוד על רכישת מיומנות נרטיבית והרגלי רפלקסיה על ידי התנסות בקריאה צמודה של קטעי ספרות יפה, דיוק בהפעלת טכניקות של ניתוח נרטיבי, כתיבה רפלקטיבית ואוטוביוגרפית, שיתוף בסיפורים שנכתבו וקבלת משוב מאחרים. התרגול הנרטיבי שהסדנאות מציעות מכוון להגביר את המודעות העצמית של הסטודנטים לרגשות, ולטפח אמפתיה כחלק מהותי מאומנות הטיפול בבני אדם. המשתתפים יקבלו חבילת קריאה (חובה ורשות) הכוללת מאמרים, סיפורים ושירים מאת מטופלים ומטופלים, אשר תתמוך בלמידה בקורס.

מטרות:

1. להבין ולתרגל את תפקידו/ה של המטפל/ת כקורא/ת של סיפור המחלה (הרפואי) וסיפור החולי (האישי).
2. ללמוד ולתרגל הרגלי רפלקסיה (reflective practices) על ידי כתיבה ומתן משוב בקבוצה.
3. להקנות כישורי שיחה יעילים למפגשי מטפל-מטופל וכן לשיחות בין עמיתים.
4. לתרגל כתיבה "בקולו" של המטופל.

דרישות הקורס:

- 1) בנוסף לנוכחות והשתתפות פעילה, על המשתתפים לבוא מוכנים למפגשים, לאחר שקראו את חומר החובה המיועד לאותו שבוע אשר מופיע בסילבוס. כל חומרי הקריאה של הקורס יישלחו אליכם מדי שבוע דרך הדוא"ל.
- 2) הפקת הערך המרבי מהקורס מבוססת על עבודה בשיעורים ו**ביניהם**. לצד חובות הכתיבה בבית (פעמיים במשך הקורס), הסטודנטים מוזמנים לשלוח נרטיבים כתובים למנחה ולקבל משוב דרך הדוא"ל. השתתפות פעילה בכתיבה ודיון מהווה 60% מציון הגמר בקורס.
- 2) עבודת גמר נרטיבית: סיפור הקשור לאחד מנושאי הקורס (2-5 עמודים) או יומן רפלקטיבי על תכני המפגשים שינוהל לאורך הקורס (כחצי עמוד לכל מפגש). עבודת הגמר מהווה 40% מציון הגמר בקורס. הסבר מפורט על עבודת הגמר יינתן במהלך המפגשים.

תכנית המפגשים:

- שבוע 1:** הקדמה: שורשי הרפואה הנרטיבית – סקירה היסטורית ותרבותית
- שבוע 2:** עקרונות הרפואה הנרטיבית + סדנת כתיבה
- שבוע 3:** רפואה ממוקדת מטופל/ת. פעמון הצלילה והפרפר (סרט) + דיון
- שבוע 4:** אמפתיה: סדנת כתיבה
- שבוע 5:** סיפורי חולי: סדנת כתיבה
- שבוע 6:** הראיון הנרטיבי: סדנה.
- שבוע 7:** שאלות מעגליות: סדנה
- שבוע 8:** ספרות ורפואה: קריאה צמודה (חובת כתיבה בבית לפני המפגש)
- שבוע 9:** אתיקה נרטיבית בסייעוד
- שבוע 10:** אתיקה ועדות: מפגש עם מרצה אורחת
- שבוע 11:** כתיבה רגשית: סדנת כתיבה

שבוע 12: מתן משוב כתוב: סדנה (חובת כתיבה בבית לפני המפגש)

שבוע 13: חשיבה חיובית: סדנת כתיבה

שבוע 14: פרידה ומשוב.

רשימת קריאה*

מפגש 1-2: "קשב, ייצוג, חיבור" (סיכום עקרונות הרפואה הנרטיבית).

מפגש 3: John Launer, "Why Narrative?" 2010 *BMJ*

מפגש 4: רחל נעמי רמן, סיפורים קצרים. סיכום הרצאה על "פעמון הצלילה והפרפר" (קריאת רשות).

מפגש 5: Johanna Shapiro, Deborah Kasman, and Audrey Shafer, "Words and Wards: A Model of Reflective Writing and Its Uses in Medical Education," *J Med Humanit* (2006) 27: 231-24 (קריאת רשות)

"אבי נפטר מבלי לומר שלום", רוברט הופמן, סיפור מתוך "סיפורי רופאים: הומניזם ברפואת המשפחה".

מפגש 6: Johanna Shapiro, "The Use of Narrative in the Doctor-Patient Encounter." *Fam Sys Med*

מפגש 7: John Launer, "London Handouts"

מפגש 8: "פני אבן", וויליאם קרלוס וויליאם, מתוך "סיפורי רופא".

"ההטבלה בסיבוב" מיכאל בולגקוב, מתוך "רשימות של רופא צעיר".

Rita Charon, "Reading, Writing, and Doctoring: Literature and Medicine." *Am J Med Sci* (קריאת רשות)

מפגש 9: "Chapter Two: The Nurse and Moral Authority" מתוך *Case Studies in Nursing Ethics*

מפגש 10: מכתב מבת של מטופלת למנהל בית חולים

מפגש 11: James W. Pennebaker, *Writing to Heal* (2004), פרק ראשון (עמ' 16-3).

מפגש 12: כתיבת נרטיב בבית

מפגש 13: מספר שירים

מפגש 14: Jack Coulehan, "On Humility," *Ann Intern Med* 153 (2010): 200-201

- הרשימה נתונה לשינויים ותוספות